Rok II. Lwów, 4 Maj 1878. **Nr. 9.**

Wychodzi co drugą sobotę, w objętości jednego arkusza druku.
OGŁOSZENIA przyjmuje się za opłatą 6 ct. od miejsca objętości jednego wiersza drobnym drukiem, za każdorazowe umieszczenie.
EXPEDYCYA: w Drukarni Ludowej, przy Placu Bernardyńskim l. 7. (obok hotelu Krak.)

REDAKCYA I ADMINISTRACYA
Plac kapitulny l. 7.
PRENUMERATA wynosi: rocznie złr. 3: półrocznie złr. 1. 50; kwartalnie 80 ct. W ces. niem. rocznie 6 marek. Razem z *Wiad. Kość.* rocznie złr. 4. 20; półrocznie złr. 2. 10; kwartalnie złr. 1. 5 ct. W ces. niem. razem 9 marek.

BONUS PASTOR

Właściciel, wydawca i za redakcyą odpowiedzialny: ks. Otton Hołyński.

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI

LEONIS

DIVINA PROVIDENTIA

PAPAE XIII

EPISTOLA ENCYCLICA

Venerabilibus Fratribus Patriarchis Primatibus Archiepiscopis et Episcopis universis catholici orbis gratiam et communionem cum Apostolica Sede habentibus.

LEO PP. XIII

Venerabiles Fratres salutem et Apostolicam Benedictionem.

Inscrutabili Dei consilio ad Apostolicae Dignitatis fastigium licet immerentes evecti, vehementi statim desiderio ac veluti necessitate urgeri Nos sensimus, Vos litteris alloquendi, non modo ut sensus intimae dilectionis Nostrae Vobis expromeremus, sed etiam ut Vos in partem sollicitudinis Nostrae vocatos, ad sustinendam Nobiscum horum temporum dimicationem pro Ecclesia Dei et pro salute animarum, ex munere Nobis divinitus credito confirmaremus.

Ab ipsis enim Nostri Pontificatus exordiis tristis Nobis sese offert conspectus malorum quibus hominum genus undique premitur: haec tam late patens subversio supremarum veritatum quibus, tamquam fundamentis, humanae societatis status continetur; haec ingeniorum protervia legitimae cujusque potestatis impatiens; haec perpetua dissidiorum causa, unde intestinae concertationes, saeva et cruenta bella existunt; contemptus legum quae mores regunt justitiamque tuentur; fluxarum rerum inexplebilis cupiditas et aeternarum oblivio usque ad vesanum illum furorem. quo tot miseri passim violentas sibi manus inferre non timent; inconsulta bonorum publicorum administratio, effusio, interversio; nec non eorum impudentia qui, cum maxime fallunt, id agunt, ut patriae ut libertatis et cujuslibet juris propugnatores esse videantur; ea denique quae serpit per artus intimos humanae societatis lethifera quaedam pestis, quae eam quiescere non sinit, ipsique novas rerum conversiones et calamitosos exitus portendit.

Horum autem malorum causam in eo praecipue sitam esse Nobis persuasum est, quod despecta ac rejecta sit sancta illa et augustissima Ecclesiae Auctoritas, quae Dei nomine humano generi praeest, et legitimae cujusque auctoritatis vindex est et praesidium. Quod cum hostes publici ordinis probe noverint, nihil aptius ad societatis fundamenta convellenda putaverunt, quam si Ecclesiam Dei pertinaci aggressione peterent, et probrosis calumniis in invidiam odiumque vocantes quasi ipsa civili veri nominis humanitati adversaretur, ejus auctoritatem et vim novis in dies vulneribus labefactarent, supremamque potestatem Romani Pontificis everterent, in quo aeternae ac immutabiles boni rectique rationes custodem in terris habent et adsertorem. Hinc porro profectae sunt leges divinam Catholicae Ecclesiae constitutionem convellentes, quas in plerisque regionibus latas esse deploramus; hinc dimanarunt Episcopalis potestatis contemptus, objecta ecclesiastici Ministerii exercitio impedimenta, religiosorum coetuum disjectio, ac publicatio bonorum, quibus Ecclesiae administri et pauperes alebantur; hinc effectum, ut a salutari Ecclesiae moderamine publica instituta, caritati et beneficentiae consecrata, subducerentur; hinc orta effrenis illa libertas prava quaeque docendi et in vulgus edendi, dum ex adverso modis omnibus Ecclesiae jus ad juventutis institutionem et educationem, violatur et opprimitur. Neque alio spectat civilis Principatus occupatio, quem divina Providentia multis abhinc saeculis Romano Antistiti concessit, ut libere ac expedite potestate a Christo collata, ad aeternam populorum salutem uteretur.

Funestam hanc aerumnarum molem Vobis, Venerabiles Fratres, commemoravimus, non ad augendam tristitiam Vestram, quam miserrima haec rerum conditio per se Vobis ingerit; sed quia intelligimus ex ea Vobis apprime perspectum fore, quanta sit gravitas rerum quae ministerium et zelum nostrum exposcunt, et quam magno studio nobis adlaborandum sit, ut Ecclesiam Christi et hujus Apostolicae Sedis dignitatem, tot calumniis lacessitam, in hac praesertim iniquitate temporum pro viribus defendamus ac vindicemus.

Clare innotescit ac liquet, Venerabiles Fratres, civilis humanitatis rationem solidis fundamentis destitui, nisi aeternis principiis veritatis et immutabilibus recti justique legibus innitatur, ac nisi hominum voluntates inter se sincera dilectio devinciat, officiorumque inter eos vices ac rationes suaviter moderetur. Jamvero ecquis negare audeat Ecclesiam esse, quae diffuso per gentes Evangelii praeconio, lucem veritatis inter efferatos populos et foedis superstitionibus imbutos adduxit, eosque ad divinum rerum auctorem agnoscendum et sese respiciendos excitavit; quae servitutis calamitate sublata, ad pristinam naturae nobilissimae dignitatem homines revocavit; quae in omnibus terrae plagis redemptionis signo explicato, scientiis et artibus adductis aut suo tectis praesidio, optimis caritatis institutis, queis omnis generis aerumnis consultum est, fundatis et in tutelam receptis, ubique hominum genus privatim et publice excoluit, a squalore vindicavit et ad vitae formam, humanae dignitati ac spei consentaneam, omni studio composuit? Quod si quis sanae mentis hanc ipsam qua vivimus aetatem, Religioni et Ecclesiae Christi infensissimam, cum iis temporibus auspicatissimis conferat, quibus Ecclesia uti mater a gentibus colebatur, omnino comperiet aetatem hanc nostram perturbationibus et demolitionibus ple-

nam, recta ac rapide in suam perniciem ruere; ea vero tempora optimis institutis, vitae tranquillitate, opibus et prosperitate eo magis floruisse, quo Ecclesiae regiminis ac legum sese observantiores populi exhibuerunt. Quod si plurima ea quae memoravimus bona, ab Ecclesiae ministerio et salutari ope profecta, vera sunt humanitatis civilis opera ac decora, tantum abest ut Ecclesia Christi ab ea abhorreat eamve respuat, ut ad sese potius altricis magistrae et matris ejus laudem omnino censeat pertinere.

Quin immo illud civilis humanitatis genus, quod sanctis Ecclesiae doctrinis et legibus ex adverso repugnet, non aliud nisi civilis cultus figmentum et abs re nomen inane putandum est. Cujus rei manifesto sunt argumento populi illi, queis evangelica lux non affulsit, quorum in vita fucus quidam humanioris cultus conspici potuit, at solida et vera ejus bona non viguerunt. Haudquaquam sane civilis vitae perfectio ea ducenda est, qua legitima quaeque potestas audacter contemnitur; neque ea libertas reputanda, quae effreni errorum propagatione, pravis cupiditatibus libere explendis, impunitate flagitiorum et scelerum, oppressione optimorum civium cujusque ordinis, turpiter et misere grassatur. Cum enim erronea, prava et absona haec sint, non eam vim profecto habent, ut humanam familiam perficiant et prosperitate fortunent, *miseros* enim *facit populos peccatum* [1]); sed omnino necesse est, ut mentibus et cordibus corruptis, ipsa in omnem labem pondere suo populos detrudant, rectum quemque ordinem labefactent, atque ita reipublicae conditionem et tranquillitatem serius ocius ad ultimum exitium adducant.

Quid autem, si Romani Pontificatus opera spectentur, iniquius esse potest, quam inficiari quantopere Romani Antistites de universa civili societate et quam egregie sint meriti? Profecto Decessores Nostri, ut populorum bono prospicerent, omnis generis certamina suscipere, graves exantlare labores, seque asperis difficultatibus objicere nunquam dubitarunt: et defixis in caelo oculis neque improborum minis submisere frontem, neque blanditiis aut pollicitationibus se ab officio abduci degeneri assensu passi sunt. Fuit haec Apostolica Sedes, quae dilapsae societatis veteris reliquias collegit et coagmentavit; haec eadem fax amica fuit, qua humanitas christianorum temporum effulsit; fuit haec salutis anchora inter saevissimas tempestates, queis humana progenies jactata est; sacrum fuit concordiae vinculum, quod nationes dissitas moribusque diversas inter se consociavit: centrum denique commune fuit, unde cum fidei et religionis doctrina, tum pacis et rerum gerendarum auspicia ac consilia petebantur. Quid multa? Pontificum Maximorum laus est, quod constantissime se pro muro et propugnaculo objecerint, ne humana societas in superstitionem et barbariem antiquam relaberetur.

Utinam autem salutaris haec auctoritas neglecta nunquam esset vel repudiata! Profecto neque civilis Principatus augustum et sacrum illud amisisset decus, quod a religione inditum praeferebat, quodque unum parendi conditionem homine dignam nobilemque efficit; neque exarsissent tot seditiones et bella, quae calamitatibus et caedibus terras funestarunt; neque regna olim florentissima, e prosperitatis culmine dejecta, omnium aerumnarum pondere premerentur. Cujus rei exemplo etiam sunt Orientales populi, qui abruptis suavissimis vinculis, quibus cum Apostolica hac Sede jungebantur, primaevae nobilitatis splendorem, scientiarum et artium laudem, atque imperii sui dignitatem amiserunt.

Praeclara autem beneficia, quae in quamlibet terrae plagam ab Apostolica Sede profecta esse illustria omnium temporum monumenta declarant, potissimum persensit Itala haec regio, quae quanto eidem propinquior loci natura extitit, tanto uberiores fructus ab ea percepit. Romanis certe Pontificibus Italia acceptam referre debet solidam gloriam et amplitudinem, qua reliquas inter gentes eminuit. Ipsorum auctoritas paternumque studium non semel ab hostium impetu texit, eidemque levamen et opem attulit, ut catholica fides nullo non tempore in Italorum cordibus integra custodiretur.

Hujusmodi Praedecessorum Nostrorum merita, ut caetera praetereamus, maxime testatur memoria temporum S. Leonis Magni, Alexandri III, Innocentii III, S. Pii V, Leonis X aliorumque Pontificum, quorum opera vel auspiciis ab extremo excidio, quod a barbaris impendebat, Italia sospes evasit, incorruptam retinuit antiquam fidem, atque inter tenebras squaloremque rudioris aevi scientiarum lumen et splendorem artium aluit, vigentemque servavit. Testatur Nostra haec alma Urbs Pontificum Sedes, quae hunc ex iis fructum maximum cepit, ut non solum arx fidei munitissima esset, sed etiam bonarum artium asylum et domicilium sapientiae effecta, totius orbis erga se admirationem et observantiam conciliaret. Cum harum rerum amplitudo ad aeternam memoriam monumentis historiae sit tradita, facili negotio intelligitur non potuisse nisi per hostilem voluntatem indignamque calumniam, ad hominum deceptionem, voce ac litteris obtrudi, hanc Apostolicam Sedem civili populorum cultui et Italiae felicitati impedimento esse.

Si igitur spes omnes Italiae Orbisque universi in ea vi communi utilitati et bono saluberrima, qua Sedis Apostolicae pollet auctoritas, et in arctissimo nexu sunt positae, qui omnes Christifideles cum Romano Pontifice devinciat, nihil Nobis potius esse debere cognoscimus, quam ut Romanae Cathedrae suam dignitatem sartam tectamque servemus, et membrorum cum Capite, filiorum cum Patre conjunctionem magis magisque firmemus.

Quapropter ut in primis, eo quo possumus modo, jura libertatemque hujus Sanctae Sedis adseramus, contendere nunquam desinemus, ut auctoritati Nostrae suum constet obsequium, ut obstacula amoveantur, quae plenam ministerii Nostri potestatisque libertatem impediunt, atque in eam rerum conditionem restituamur, in qua divinae Sapientiae consilium Romanos Antistites jampridem collocaverat. Ad hanc vero restitutionem postulandam movemur, Venerabiles Fratres, non ambitionis studio aut dominationis cupiditate, sed officii Nostri ratione et religiosis jurisjurandi vinculis, quibus obstringimur; ac praeterea non solum ex eo, quod principatus hic ad plenam libertatem spiritualis potestatis tuendam conservandamque est necessarius; sed etiam, quod exploratissimum est, cum de temporali Principatu Sedis Apostolicae agitur, publici etiam boni et salutis totius humanae societatis causam agitari. Hinc praetermittere non possumus, quin pro officii Nostri munere, quo Sanctae Ecclesiae jura tueri tenemur, declarationes et protestationes omnes, quas sa. me. Pius IX. Decessor Noster, tum adversus occupationem civilis Principatus, tum adversus violationem jurium ad Romanam Ecclesiam pertinentium pluries edidit ac iteravit, easdem et Nos hisce Nostris litteris omnino renovemus et confirmemus. Simul autem ad Principes et supremos populorum Moderatores voces Nostras convertimus, eosque per nomen augustum Summi Dei etiam atque etiam obtestamur, ne oblatam sibi tam necessario tempore opem Ecclesiae repudient, atque uti consentientibus studiis circa hunc fontem auctoritatis et salutis amice coeant, Eique intimi amoris et observantiae vinculis magis magisque jungantur. Faxit Deus ut illi, comperta eorum quae diximus veritate, ac secum reputantes doctrinam Christi, ut Augustinus ajebat, *magnam, si obtemperetur, salutem esse reipublicae* [2]) et in Ecclesiae incolumitate et obsequio suam etiam ac publicam incolumitatem et tranquillitatem contineri, cogitationes suas et curas conferant ad levanda mala, quibus Ecclesia ejusque visibile

[1]) Prov. 14, 34.

[2]) Ep. 138, alias 5, ad Marcellinum n. 15.

Caput affligitur, atque ita tandem contingat, ut populi quibus praesunt, justitiae et pacis ingressi viam, felici aevo prosperitatis et gloriae fruantur.

Deinde autem ut totius catholici gregis cum supremo Pastore concordia firmior in dies adseratur, Vos hoc loco peculiari cum affectu appellamus, Venerabiles Fratres, et vehementer hortamur, ut pro sacerdotali zelo et pastorali vigilantia Vestra fideles Vobis creditos religionis amore incendatis, quo propius et arctius huic Cathedrae veritatis et justitiae adhaereant, omnes ejus doctrinas intimo mentis et voluntatis assensu suscipiant; opiniones vero etiam vulgatissimas, quas Ecclesiae documentis oppositas noverint omnino rejiciant. Qua in re Romani Pontifices, Decessores Nostri, ac demum sa. me. Pius IX, praesertim in oecumenico Vaticano Concilio prae oculis habentes verba Pauli: *Videte, ne quis vos decipiat per philosophiam et inanem fallaciam secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi et non secundum Christum* [3]), haud praetermiserunt, quoties opus fuit, grassantes errores reprobare et apostolica censura confodere. Has condemnationes omnes, Decessorum Nostrorum vestigia sectantes, Nos ex hac Apostolica veritatis Sede confirmamus ac iteramus, simulque Patrem luminum enixe rogamus, ut fideles omnes perfecti in eodem sensu eademque sententia idem Nobiscum sapiant, idemque loquantur. Vestri autem muneris est, Venerabiles Fratres, sedulam impendere curam, ut caelestium doctrinarum semen late per Dominicum agrum diffundatur et catholicae fidei documenta fidelium animis mature inserantur, altas in eis radices agant et ab errorum contagione incorrupta serventur. Quo validius contendunt religionis hostes imperitis hominibus, ac juvenibus praesertim, ea discenda proponere quae mentes obnubilent moresque corrumpant, eo alacrius adnitendum est, ut non solum apta ac solida institutionis methodus, sed maxime institutio ipsa catholicae fidei omnino conformis in litteris et disciplinis vigeat, praesertim autem in philosophia, ex qua recta aliarum scientiarum ratio magna ex parte dependet; quaequae non ad evertendam divinam revelationem spectat, sed ad ipsam potius sternere viam gaudet, ipsamque ab impugnatoribus defendere, quemadmodum nos exemplo scriptisque suis Magnus Augustinus et Angelicus Doctor, caeterique christianae sapientiae Magistri docuerunt.

Optima porro juventutis disciplina ad verae fidei et religionis munimen atque ad morum integritatem a teneris annis exordium habeat necesse est in ipsa domestica societate; quae nostris hisce temporibus misere perturbata, in suam dignitatem restitui nullo modo potest nisi iis legibus, quibus in Ecclesia ab ipsomet divino Auctore est instituta. Qui cum matrimonii foedus, in quo suam cum Ecclesia conjunctionem significatam voluit, ad Sacramenti dignitatem evexerit, non modo maritalem unionem sanctiorem effecit, sed etiam efficacissima tum parentibus tum proli paravit auxilia, quibus, per mutuorum officiorum observantiam, temporalem ac aeternam felicitatem facilius assequerentur. At vero postquam impiae leges, Sacramenti hujus magni religionem nil pensi habentes, illud eodem ordine cum contractibus mere civilibus habuerunt, id misere consecutum est, ut, violata christiani conjugii dignitate, cives legali concubinatu pro nuptiis uterentur, conjuges fidei mutuae officia negligerent, obedientiam et obsequium nati parentibus detrectarent, domesticae charitatis vincula laxarentur, et quod deterrimi exempli et publicisque moribus infensissimum, persaepe malesano amori perniciosae ac funestae discessiones succederent. Haec sane misera et luctuosa non possunt, Venerabiles Fratres, vestrum zelum non excitare ac movere ad fideles vigilantiae vestrae concreditos sedulo instanterque monendos, ut dociles aures doctrinis adhibeant quae christiani conjugii sanctitatem respiciunt, ac pareant legibus quibus Ecclesia conjugum natorumque officia moderatur.

Tum vero illud optatissimum consequetur, quod singulorum etiam hominum mores et vitae ratio reformentur: nam veluti ex corrupto stipite deteriores rami et fructus infelices germinant, sic mala labes, quae familias depravat, in singulorum civium noxam et vitium tristi contagione redundat. Contra vero, domestica societate ad christianae vitae formam composita, singula membra sensim assuescent religionem pietatemque diligere, a falsis perniciosisque doctrinis abhorrere, sectari virtutem, majoribus obsequi, atque inexhaustum illud privatae dumtaxat utilitatis studium coërcere, quod humanam naturam tantopere deprimit ac enervat. In quem finem non parum profecto conferet pias illas consociationes moderari et provehere, quae magno rei catholicae bono nostra maxime hac aetate constitutae sunt.

Grandia quidem et humanis majora viribus haec sunt, quae spe et votis Nostris complectimur, Venerabiles Fratres; sed cum Deus sanabiles fecerit nationes orbis terrarum, cum Ecclesiam ad salutem gentium condiderit, eique suo se auxilio adfuturum usque ad consummationem saeculi promiserit, firmiter confidimus, adlaborantibus Vobis, humanum genus tot malis et calamitatibus admonitum, tandem in Ecclesiae obsequio, in hujus Apostolicae Cathedrae infallibili magisterio salutem et prosperitatem quaesiturum.

Interea, Venerabiles Fratres, antequam finem scribendi faciamus, necesse est ut Vobis declaremus gratulationem Nostram pro mira illa consensione et concordia, quae animos Vestros inter Vos et cum hac Apostolica Sede in unum conjungit. Quam quidem perfectam conjunctionem non modo inexpugnabile propugnaculum esse contra impetus hostium arbitramur; sed etiam faustum ac felix omen quod meliora tempora Ecclesiae spondet; ac dum eadem maximum solatium affert infirmitati Nostrae, etiam animum opportune erigit, ut in arduo, quod suscepimus, munere omnes labores, omnia certamina pro Ecclesia Dei alacriter sustineamus.

Ab hisce porro spei et gratulationis causis, quas Vobis patefecimus, sejungere non possumus eas significationes amoris et obsequii, quas in his Nostri Pontificatus exordiis Vos, Venerabiles Fratres, et una cum Vobis exhibuere humilitati Nostrae ecclesiastici viri et fideles quamplurimi, qui litteris missis, largitionibus collatis, peregrinationibus etiam peractis, nec non aliis pietatis officiis, ostenderunt devotionem et caritatem illam, qua meritissimum Praedecessorem Nostrum prosecuti fuere, adeo firmam, stabilem integramque manere, ut in persona tam imparis non tepescat haeredis. Pro hisce splendidissimis catholicae pietatis testimoniis humiliter confitemur Domino quia bonus et benignus est, ac Vobis, Venerabiles Fratres, cunctisque Dilectis Filiis, a quibus ea accepimus, gratissimos animi Nostri sensus ex intimo corde publice profitemur, plenam foventes fiduciam nunquam defuturum Nobis, in his rerum augustiis et temporum difficultatibus, hoc Vestrum ac fidelium studium et dilectionem. Nec vero dubitamus, quin egregia haec filialis pietatis et christianae virtutis exempla plurimum sint valitura, ut Deus clementissimus, officiis hisce permotus, gregem suum propitius respiciat et Ecclesiae pacem ac victoriam largiatur. Quoniam autem hanc pacem et victoriam ocius et facilius Nobis datum iri confidimus, si vota precesque constanter ad eam impetrandam fideles effuderint, Vos magnopere hortamur, Venerabiles Fratres, ut in hanc rem fidelium studia et fervorem excitetis, conciliatrice apud Deum adhibita Immaculata Caelorum Regina, ac deprecatoribus interpositis Sancto Josepho Patrono Ecclesiae caelesti, sanctisque Apostolorum Principibus Petro et Paulo, quorum omnium potenti patrocinio humilitatem Nostram, cunctos ecclesiasticae hierarchiae ordines ac dominicum gregem universum supplices commendamus.

*

[3]) Ad Coloss. 2, 8.

Caeterum hos dies, quibus solemnem memoriam Jesu Christi resurgentis recolimus, Vobis, Venerabiles Fratres, et universo dominico gregi faustos salutares ac sancto gaudio plenos esse exoptamus, adprecantes benignissimum Deum, ut Sanguine immaculati Agni, quo deletum est chirographum quod adversus nos erat, culpae quas contraximus deleantur, et judicium quod pro illis ferimus, clementer relaxetur.

Gratia Domini Nostri Jesu Christi et charitas Dei et communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis, Venerabiles Fratres; quibus singulis universis, nec non et Dilectis Filiis Clero et fidelibus Ecclesiarum Vestrarum in pignus praecipuae benevolentiae et in auspicium caelestis praesidii Apostolicam benedictionem amantissime impertimus.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, die sollemni Paschae, XXI Aprilis, Anno MDCCCLXXVIII.

Pontificatus Nostri Anno primo. **LEO PP. XIII.**

KORRESPONDENCYE.

Z Przemyśla. Po przeczytaniu korrespondencyi z dyec. przemyskiej, umieszczonej w nrze 7 *Wiadomości Kość.*, nasunęły się mnie, również natrętnie, jak szan. recenzentowi katechizmu Deharba, przezemnie wydanego, uwagi, o których przyjęcie upraszam.

Szan. recenzent, uznawszy mój przekład za „wierny i wcale dobry, a język w ogóle za poprawny, zwięzły i potoczysty“, czyni mi zarzut: „że nie zdołałem uchronić się germanizmów“. Nie zdołałem, czy też nie chciałem? To drugie pewniejsze dla tego, że nie potrzebowałem się chronić germanizmów, gdzie ich wcale nie ma. Spodziewam się udowodnić, że to, co szanowny recenzent poczytał za germanizmy, zgodne jest z duchem mowy polskiej. I tak wymienia szanowny recenzent: *„miał, miała*, napotykają się w znaczeniu niemieckiego: *sollte“*. Nic dziwnego, że napotykają się w takiem znaczeniu w moim przekładzie, bo słowo niemieckie: *sollen*, ma nie tylko znaczenie: *musieć*, *powinnym być*, lecz i znaczenie: *mieć*. Proszę zobaczyć to słowo w słowniku Booch-Arkossego. Ale może autor słownika także podejrzany o germanizm? Więc pójdźmy do naszych starych autorów, których o germanizmy pomówić nie podobna. Otworzywszy np. tom III kroniki Bielskiego, czytam na stronnicy 1262: „wszakoż przed elekcyą do Tarczyna zjechać się *mieli* we czwartek po przewodniej niedzieli i tam, jeźliby się dowiedzieli, że inne województwa nie zbrojno jadą, oni się też tam *mieli* porozumieć, jeźliby zbroje do domu zwrócić *mieli*, albo nie; a komuby się stała krzywda jaka, abo szkoda w ciągnieniu od kogo, tedy na elekcyej żeby skarżył, a tam z każdego sprawiedliwość bez odwłoki czyniona być *miała*“. Czy dałoby się w całym powyższym ustępie słowo *mieć* inaczej przetłómaczyć, jak słowem: *sollen*? Pójdźmy do Skargi. W kazaniu na I niedzielę postu (tom II, str. 10) używa Skarga takiego wyrażenia: „to się też na baczeniu *mieć ma*“. W kazaniu na II niedzielę postu (str. 18): „i mówiąc z nim o jego zejściu, które być w Jeruzalem *miało*, to jest o męce i śmierci jego, dał znać, iż to ów Baranek, którego krew świat wszystek odkupić i wyzwolić z niewoli wiecznej *miała*“. Jenes Lamm, dessen Blut die ganze Welt aus der ewigen Knechtschaft erlösen und befreien *sollte*. Podobnych przykładów mógłbym przytoczyć mnóstwo, bądź z powyższych autorów, bądź z innych, ale przywiedzione tutaj dowodzą dostatecznie, że nasi autorowie, od których uczymy się wszyscy języka polskiego, używają nie tylko *miał, miała*, ale nawet i *miało*, w znaczeniu niemieckiego: *sollen*. Że ten wyraz: *sollen*, przetłómaczyłem słowem: *mieć*, w takim razie, gdy wypadało powiedzieć: *musieć* lub *powinnym być*, albo, że słowo: *sollen* przetłómaczyłem słowem: *mieć*, w znaczeniu: *posiadać*, tego szan. recenzent nie wykaże.

Powiada dalej recenzya, że *„przedobrażenie*, w niemieckiem *Vorbild*, jest niezrozumiałe“. Aby udowodnić tę niezrozumiałość rozczłonkowuje recenzya ten wyraz na: *przed* i *obrażenie*, i pyta, co on znaczy. Mimo woli przychodzi tu na myśl ów sposób dowodzenia anatomów, którzy twierdzą, że człowiek nie ma duszy, bo oni tyle już zwłok pokrajali, a nigdy jej nie znaleźli. I nie znajdą, bo jej szukają wówczas, gdy człowiek rozłamał się niejako na dwie składowe części swej istoty, gdy uleciała dusza a pozostał trup. Tak i w tym lub owym wyrazie nie dopatrzy się duszy, znaczenia, kto go poćwiertuje na składowe cząstki i w takiej cząstce szuka całej myśli. Oto biorę wyrazy: *obraz*, *figura*, któremi recenzya chce zastąpić wyraz *przedobrażenie*. Rozczłonkowuję te dwa wyrazy na *o-braz*, *fi-gura*, czemże tedy będzie, pytam słowami recenzyi: *braz* i *gura*?. Będzie zaiste górą nie do przebycia. Zresztą, czy te wyrazy: *obraz*, *figura* podają dokładniejsze wyobrażenie o istocie rzeczy? Wątpię. Obraz, figura wyobraża przedmiot lub osobę, która istniała przed samym obrazem lub figurą, bo te są kopią osoby lub rzeczy, podczas gdy w naszym przypadku żąda dokładność i zgoda z prawdą, abyśmy wskazali, że te obrazy i figury są prorocze, bo istniały przed osobami i rzeczami, do których się odnoszą. A wyraz: *przedobrażenie*, odpowiada właśnie proroczemu znaczeniu figur starozakonnych. Wyrazu innego użyć tu niepodobna. Obrazowanie np. oznacza plastyczny i uzmysławiający sposób mówienia; wyobrażenie odtwarza rzecz, już istniejącą przedtem; wyraz: *przedobraz*, *przedobrazowanie*, *przedwyobrażenie*, także nie nadaje się, więc nie pozostaje nic innego, tylko wyraz: *przedobrażenie*, bo *przeobrażenie* znowu co innego znaczy. Jeśli takie wyrazy: *stnienie*, *urzeczywiszczenie*, *wyrazowość*, *umność*, *obraźnia* (Libelt) zyskują prawo obywatelstwa w naszym języku, dla czegoż spada tak srogi wyrok na wyraz: *przedobrażenie*, którego nie użyłem ja pierwszy, a który łatwo i przystępnie można wyjaśnić w ten sposób: przedobrażenie wskazuje nam osobę lub rzecz, która dopiero później być miała, n. p. ofiara Melchisedecha wskazuje nam ofiarę mszy św., którą P. Jezus ustanowił; Isaak przedstawia Chrystusa Pana.

Dalej karci recenzya pytanie: „skąd poznajemy, że Jezus Chr. ustanowił“, twierdząc, że po polsku mówi się: poznajemy *co*, *po czem*, *z czego*, lecz nigdy *skąd*. Pozwoli szan. recenzent, że w obronie powyższego pytania powołam się na słowa jego recenzyi, w której czytam: „żałować jeno potrzeba, że zarys rzeczony zbyt krótki i stąd nie zupełnie celowi odpowiada“. Otóż mógłbym na sposób szan. recenzenta powiedzieć: coś odpowiada t. j. jest odpowiednie czemu, pod tym lub owym względem, z tej lub owej przyczyny, ale nie *„stąd*, bo odpowiadać *stąd*, zdaje się oznaczać odpowiadanie z jakiegoś miejsca, albo odpowiadanie ustepów, recytowanie *stąd—dotąd*. Jeśli tedy nie jest germanizmem wyrażenie: *„stąd* nie odpowiada“, dla czegoż ma nim być pytanie: *„skąd* poznajemy?“ Zresztą, czyliż wyrażenia podobne: *skąd* to wiesz? (zamiast: od kogo to wiesz), *skąd* to masz? (zamiast: od kogo to masz) godziłoby się poczytywać za germanizmy? Czy szan. recenzent potępił by także takie np. wyrażenie: *„skąd* ja bacząc niemało niebezpieczeństwa wszystkiej rzeczypospolitej...?“ (kronika Bielskiego tom III. str. 1250). Chcąc oszczędzić miejsca i czasu nie przytaczam poprzedzającego ustępu z kroniki, proszę jednak, aby szan. recenzent przeczytał go, a przekona się, że słowo: *bacząc*, nie ma tam znaczenia: *„patrząc* z jakiegoś miejsca, ale ma znaczenie: *poznając*, bo się odnosi do zdarzeń i ludzi. Jeśli tedy dobrze mówi po polsku, kto powiada: *skąd baczę*, mówi również dobrze, kto powiada: *skąd poznaję*, bo znaczenie tych wyrazów jest tutaj to samo.

Nie podoba się szan. recenzentowi pytanie: „*jakie* świadectwo dał o Jezusie Bóg Ojciec?“, bo twierdzi, że na pytanie: *jakie?* odpowiada się przymiotnikiem. W samej rzeczy: odpowiada się przymiotnikiem, ale czasem inaczej i wcale nie źle, ani z niemiecka, bo Wujek np. powiada: „albowiem oto słyszysz, *jakie* o nim Pan świadectwo wydaje: iż jest większy, niźli prorok“ (w homilii na III niedz. adwentu). Dla czegoż ma to być źle po polsku, gdy zapytam: „*jakie* świadectwo daje?“, i odpowiem: „daje świadectwo, iż......?

Recenzya przytacza także jako germanizm pytanie: „*co* uczą Apostołowie,“ zamiast: *czego* uczą? Ten zarzut byłby słusznym, gdyby nie odnosił się do wyjątkowej omyłki, która w obec tylu pytań: „*czego* uczy nas ten artykuł wiary?“ powtarzających się w całym składzie apostolskim, nie ma znaczenia.

Co do „Zarysu dziejów religii“, którego autorstwo zdaje się przypisywać szan. recenzent mnie, powiadając, że jest nową zasługą, oświadczam, że poczytuję sobie za obowiązek uchylić się od tej zasługi, ponieważ rzeczony zarys jest także tylko tłómaczeniem. Ale nie mogę pominąć zarzutu, który czyni recenzya temu zarysowi, powiadając, „iż jest zbyt krótki i stąd nie zupełnie celowi odpowiada“. Trzebaby bliżej określić ten cel, któremu ma odpowiadać „Zarys“. Sama nazwa wskazuje, że zarys nie może być szczegółowym i zupełnym wykładem zdarzeń historycznych, z wszystkiemi okolicznościami, bo przestałby być „Zarysem“. On ma nakreślić tylko kontury, a cieniowanie i wykończenie pozostawia ustnej nauce. Co za objętość musiałaby mieć książka, zawierająca zupełne i dokładne dzieje od początku świata aż do dni naszych! Cel „Zarysu“ może być jedynie ten, aby w zwięzłej treściwości przedstawił całość zdarzeń historycznych, jako jeden wielki dowód o boskości religii i Kościoła naszego. Temu celowi odpowiada „Zarys“.

W końcu, na wzmiankę szan. recenzenta o katechizmie dla dyecezyi gnieźnieńsko-poznańskiej, potwierdzonym przez naszego Kardynała Prymasa, ośmielam się odpowiedzieć wzmianką o potwierdzeniu katechizmu Deharba, mojego przekładu, przez najprzewiel. ks. Biskupa naszej dyecezyi, i o dwukrotnem poleceniu tegoż przekładu w kurrendach, przesłanych w. duchowieństwu. Nadmieniam, że ten katechizm jest do nabycia u wydawcy, po cenie prenumeracyjnej 60 ct.

Ks. Henryk Biega, katecheta semin. nauczyc.

Z Nowego Sącza 10 kwietnia. Mieliśmy tutaj trzydniowe rekollekcye, dawane pod przewodnictwem ks. prowincyała Mycielskiego przez xx. Sperla i Kicińskiego T. J. Nauk bywało po 4 dziennie; treścią ich były prawdy wieczne, osobliwie rzeczy ostateczne, których rozważanie tak wielce jest dla duszy zbawiennem. Lud z okolicy, zawsze chętny do słuchania słowa bożego, gorliwy brał udział w słuchaniu nauk rekollekcyjnych, nie oglądając się na stratę czasu; to też w niewielkim kościołku OO. Jezuitów natłok był nie mały. Lud zgromadzony, aby i jednej nauki nie uronić, nocował pod świątynią, z czego korzystał znów ks. Przytocki, w przerwach wypoczynku przewodnicząc w rozmyślaniu drogi krzyżowej Chrystusa Pana, i treściwem tłómaczeniem każdej stacyi krusząc serca obecnych. Reszta Ojców pracowała po całych dniach aż do późnego wieczora w konfessyonałach. Nie umiejąc nieudolnem naszem piórem skreślić należycie podzięki dla czcigodnych Ojców za trud, który podjęli, i zbawienne owoce, których za ich sprawą miasto i parafia nasza stały się uczestnikami, przytoczymy tu słowa, któremi w r. z. w obec kilkotysiącznego tłumu dziękował ksiądz ze Szymbarku OO. Baczyńskiemu, Adlerowi, Ciszkowi i Sebastyańskiemu na missyi w Grybowie: „Wyście słudzy wierni w owczarni Chrystusa; co mówię, wyście przyjaciele Chrystusa Pana, z taką gorliwością, miłością i poświęceniem pracujecie, ogłaszając Jego boską naukę. Wyście na zagonach serc podkarpackich zasiali ziarno tej boskiej prawdy, co rodowi ludzkiemu niesie szczęście i zbawienie. O dałby Bóg, aby ono wzrosło w bujny plon, a my z niego uwinąwszy wieniec wdzięczności, złożymy u tronu Najwyższego Boga u waszych stóp, bo tam nagroda waszych prac!“

Słówko ad Pastorem Bonum

o św. różańcu.

(C. d.) Gdy więc teraz we Francyi trzy prowincye zakonu dominikańskiego powstały, więc też trzej prowincyałowie tychże podjęli się różaniec cały prowadzić, t. j. swój dawny: Najśw. Maryi Panny i Najsłodszego Imienia Bożego, a który się nazywa *zwyczajny*, *prawdziwy*, który się często i dowolnie według obowiązków odmawia, i bractwo różańca *nieustającego*, albo *wiecznego*, czyli *godzinę św.* za konających lub zmarłych czyśćcowych, a ten odmawia się tylko w godzinie cały o N. M. Pannie, a składa się z 8766 dusz, bo tyleż jest godzin w roku, a sformowany w osoby nazywa się: *straż honorowa* (gwardya) *Maryi*, (ma swoję historyą z r. 1635 w Bononii; kwitnie we Francyi; prowadzony bardziej w Krakowie aniżeli we Lwowie). Należałoby zatem teraz poznać dobrze, co jest ten stary różaniec, a to od początku, i co zdziałał ten różaniec w zakonie i świecie całym: jak go papieże w bullach określili, jak Święci Pańscy, jak królowie i panowie spełniali, funduszami uposażali, a jałmużną opatrywali. Ku temu otwórz dzieła polskie Litwanidasa, astronoma zakonu kaznodź., gotyckiemi literami pisane, (miałem w ręku w księgozbiorze OO. Dominikanów w Dzikowie); weźmij dzieła: O. Klem. Chodykiewicza, ks. Rucińskiego o różańcu, i zagranicznych Ojców naszych: O. Andrzeja Pradla, i innych, tam poznasz całą historyą, cuda, odpusty, nabożeństwa, oznaki brackie, całe bogactwo duszne, duchowne praojców naszych. Tu i owdzie znajdziesz jeszcze na parafii i w zakonnych kościołach album różańcowe, jakie ja miałem w ręku: w Zakliczynie ad Siepraw, gdzie widziałem wpisanych w r. 1723 Michała Jordana, wojewodę bracławskiego, Dobosza ostrołęckiego starostę i kollatora, i Anastazyą, żonę jego, Agnieszkę Malinowską i Franciszka Malinowskiego, towarzysza chorągwi pancernej, kasztelana sandomirskiego, familią Jordanów itd.; w Borzęcinie pod Brzeskiem wpisywani są: Sanguszkowie, książęta tarnowskie, Kościuszko własnoręcznie wpisany ze swym kapelanem wojskowym; w Krakowie zapisani pierwsi dostojnicy miasta jako członkowie i t. d.; w Starejwsi przy Szlązku: w albumie z r. 1731. JMC. P. Mikołaj z Bibersztyna Starowiejski, podwojewodzi oświecimski, JMC. PP. Józef i Wojciech, bracia z Bibersztyna Starowiejscy, (obacz archiwum plebańskie), a tam znajdują się akta różańcowe, jak kanonicznie zakładano różaniec prawdziwy, jak go urządzano według form i praktyk, przez ks. Frydrychowicza z z. k. spisanych, które się w Rucińskim znajdują (część II i III), na polu, na sposób missyi *per octavam;* należałoby poznać, jak jest uorganizowany teraz w osobach w kościele, w wioskach, jak występuje do assysty przy nabożeństwach z wystawieniem, jak na woty-

wach wesołych i pogrzebowych, jak na processyach, jak urządzone, wyuczone w śpiewie różańcowym na każdy czas roku, a tak należałoby się już raz nie iść po omacku, ale wziąć się do dzieła czynnie, do dzieła kanonicznej introdukcyi na wiosnę, w lecie, aby wszyscy z dziatkami słuchali w polu pod gołem niebem mszy św. i *kazania*, i mogli być uczestnikami tego wzniosłego nabożeństwa, przy którem i snadniej odpuszczenie grzechów cięższych otrzymać, bo jest dane pozwolenie od najprz. Pasterza-Biskupa dyecezyi tejże parafii. A tak czy *prawdziwy* czy *żywy*, należy się kanonicznie wprowadzić dla pewniejszego zbawienia, inaczej lepiej przez O. Jenerała zupełnie upadły znieść, gdyż żaden król, ani pan nie może gładzić władzy i ustanowienia czysto duchowego; gwałtownie mógł dobra, fundusz zabrać i zabiera, ale znosić de facto może sam Ojciec św. albo O. Jenerał, jak bowiem pozwalali, tak mogą zabronić, aby nie było nadużycia i zgorszenia, gdyż i sam P. Jezus mówi: nie rzucajcie pereł pod wieprze, ani miotajcie psom świętości! Uważmy, iż Stolica Apostolska, w bractwach najczynniejsza, prowadzi kancelaryą z jenerałami zakonów, współpracuje, zachwala wstęp do zgromadzenia według słów P. Jezusa: gdzie dwóch lub trzech zgromadzonych jest w imię moje itd. Udziela nam Stolica Apost. odpustów, nadaje nabożeństwa, błogosławi, poleca się modłom publicznym i prywatnym każdej duszy katolickiej, zastrzega sobie władzę do prowadzenia i rządzenia bractwem, sama przez swych starszych zezwala na zaprowadzenia pewnych zmian, na lepsze zachowanie, pozwala tylko dobrym pasterzom władzy wpisywania i prowadzenia bractwa *ad annos* vel ad *tempus vitae*.

Według mnie, gdy teraz od Ojca św. Piusa IX pod naszę dyrekcyą cały należy różaniec, śmiałbym wypowiedzieć słowo, iż różaniec *zwyczajny*, dobrze kanonicznie zaprowadzony, jest pożyteczniejszy i korzystniejszy i lżejszy do prowadzenia, ale nie trzeba go zaniedbywać, ale coraz dalej w nim rządzić! Najpierw jest zbawienniejszy bo najbogatszy w udzielonych odpustach; każda osoba bracka, wie co bierze, gdy się wpisuje w to bractwo; nie obowiązuje się pod grzechem, ani się skrupułami obarcza, ani przysięgami, ale o tyle, o ile co do modlitwy; jeno pod grzechem i bez różańca jest obowiązana do obyczajności, a tem bardziej w różańcu; nie powinna nic złego pełnić, mianowicie umyślnie, dobrowolnie! Młodsi mają starszych nad sobą przewodników świeckich, a prócz kapłana i przełożonych bractwa dla kościoła, może być starszy nad każdą setką, któryby upominał błądzących, objaśniał nieumiejętnych, wstawiał się za sierotami i krzywdzonymi, opatrywał chorych i niedołężnych, czytał na schadzkach coś duchownego, moralnego, ratował w chorobie z innymi, grzebał przyzwoicie zmarłych, pamiętał modlić się za zmarłych, znikąd ratunku, jeno z bractwa wyglądających. Łatwiej jest działać w bractwie na ogół, niż nastawać na pojedyńcze oddziałki! Prawdziwie dobry pasterz nie zraża się trudnościami, ale dobiera według swego oświecenia lepszej karmy, stosowniejszej dla swej małej trzódki. Jest więc zwyczajny, jest *żywy* różaniec, a więc: *doctus in regno coelorum similis est patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova et vetera; non venit solvere sed adimplere.* Uważałbym jednak, iż *żywy* różaniec jest więcej dziecięcy, dla szkółek, konwiktów, dla początkujących w parafii, *lac vobis dedi, nondum durum cibum*; dla seminaryów również stosowniejszy jest *żywy*; jest on prawdziwie przygotowawczym do zwyczajnego, bo przez poznanie tajemniczek z osobna wprowadzamy się pewniej do cząstki i całości, a nasz lud, jakże on jeszcze nierozgarniony! Z najprostszej nauki, nic nie wie! Starszym zaś i rozumniejszym, co samodzielnie iść mogą, naznaczyćby potrzeba większe ćwiczenie pokutne i samodzielne się prowadzenie i zarabianie na zbawienie własnemi siły bez oglądania się na drugich. Po roku karteczki *żywego* różańca przechodzą w tawtologią i nie obudzają ciekawości. Książeczka wpisowa *zwyczajnego* różańca, gdzie wyłuszczona jest historya różańca i tajemnice wypisane, obowiązki i sposób mówienia i rozmyślania raz na zawsze, do śmierci może być co niedzielę odczytana dla odświeżenia sobie celu, dla którego się to bractwo przyjęło. Różaniec św. *zwyczajny* nie tylko obowiązuje do czci i uwielbienia w trzech pierwszych dniach tygodnia Najśw. P. Maryi, ale nastręcza w drugich trzech dniach cześć i uwielbienie Najsł. Imienia Jezusa, a w niedzielę i święto do odśpiewania różańca w kościele, do posługi w bractwie i do wynagrodzenia z tygodnia ubiegłego zaniedbanych, opuszczonych cząstek, a tak zawsze nastręcza ten różaniec w dowolnym czasie ćwiczenie się po pracy albo przed pracą w modlitwie różańcowej i rozmyślaniu o tajemnicach w głównych trzech częściach życia: radości, boleści i chwały P. Jezusa i Najśw. Maryi; nastręcza oraz ćwiczenie się w miłości bliźniego w wypełnianiu cnót i czynów ewangielicznego miłosierdzia nad potrzebującymi ratunku duchownego i fizycznego. Nauki parafialne bardziej interesują i pożyteczne są dla osób brackich, i spowiedzi i kommunie św. są skuteczne i widoczne w dopełnianej cnotliwości w bractwach. Na każden sposób trzeba należeć do bractwa, bo w tem jest podstawa do dobrego; dusza parafialna nie poprzestaje być dobrą, gdy wchodzi w poczet i grono dobrych dusz brackich różańcowych dobrze prowadzonych, lepsza jest, bo jest poślubiona do dobrego, np. w bractwo wstrzemięźliwości wpisana, aczby się dopuściła przekroczenia miary trzeźwości, to prędzej przychodzi do siebie, do żalu, prędzej się da naprowadzić do spowiedzi, aniżeli osoba zatwardziała, do nałogu skłonna a od bractwa stroniąca i wymawiająca się od różańca, iż go nie da rady np. odmawiać, do kościoła uczęszczać itd., bo przecież nie to tylko jest istotą bractwa. Dla tego taka dusza nie dopełniając dobrego, dopełnia swobodniej, dobrowolniej złe, wpada w grzech śmiertelny, i bałamucąc sobą, trudną jest do powstania z upadku, do upamiętania się, nawrócenia i dojścia do zbawienia. (*C. d. n.)*

Nowe książki.

1. *Miesiąc Maryi*, zbiór krótkich rozmyślań na każdy dzień m. maja, z dodatkiem litanij, modlitw i pieśni, używanych przy naboż. majowem, przez ks. Adama Potulickiego, dra św. teol. Kraków 1878, u dra Wład. Miłkowskiego, str.

128, 10 ct. Format maleńki, bardzo dogodny, i cena nizka zalecają tę książeczkę, którą zostało rozpoczęte wydawnictwo *Biblioteczki katolickiej*, mającej się składać z dziełek duchownych, treścią i ceną dla ogółu przystępnych.

2. *Czytania majowe dla ludu* (serya VI), czyli zbiór krótkich rozmyślań na każdy dzień m. maja, objaśniających *Salve Regina* (Witaj Królowa), układu ks. S. Z. T. J. z dodatkiem historyi o cudownych objawieniach N. P. Maryi w Gietrzwałdzie, tudzież litanij, modlitw i pieśni. Lwów, nakł. ks. O. Hołyńskiego, 1878, str. 160, cena 34 ct. z przesyłką (12 egz. 3 złr 50 ct. bez przesyłki; serya I—VI razem wzięta 1 złr. 50 ct). Za przedmiot do tegorocznych *Czytań majowych* wzięta została antyfona *Salve Regina*, wyłożona treściwie z praktycznemi zastosowaniami i odpowiedniemi przykładami, tudzież cudowne zjawiska w Gietrzwałdzie, o których wieść już po całym katolickim świecie obiegła, i wszystkiemi sercami katolickiemi, osobliwie w naszej ojczyźnie, wstrząsnęła. Rzecz o wypadkach gietrzwałdzkich opowiedzianą jest w *Czytaniach majowych* na podstawie dziełka, wydanego podług urzędowych aktów, w języku niemieckim i polskim w Braunsbergu, z approbatą ks. biskupa warmińskiego, zatem dającego najpewniejszą rękojmią wiarogodności.

3. Znana księgarnia katolicka braci Benzigerów w Einsiedeln ogłasza obecnie dwa bardzo piękne dzieła, zalecające się zarówno treścią, jak wspaniałem wydaniem, ozdobionem mnóstwem wybornie wykonanych i odbitych drzeworytów. Pierwsze z tych dzieł będzie szczególnie interesowało tych, co mieli sposobność poznać stolicę chrześciaństwa, Rzym. Nosi ono tytuł: *Roma, die Denkmale des christlichen und des heidnischen Rom in Wort und Bild*, von P. Albert Kuhn O. S. B. Prof. d. Aesthetik u. klass. Literatur, i wyjdzie w 20 zeszytach w wielkim formacie (zeszyt po 80 fen.) z 690 prześlicznemi illustracyami i dodatkiem jako premii obrazu drukowanego olejno N. P. Maryi Anielskiej. Drugiem dziełem jest: *Maria und Joseph. Das Leben und die Verehrung der allerselig. Jungfrau Maria und ihres glorreichen Bräutigams St. Joseph, verbunden mit einer Darstellung der vorzüglichsten Gnadenarte und Verehrer Maria's*, von P. Beat Rohner O. S. B. Pfarrer in Einsiedeln. Wyjdzie ono w 32 zeszytach w wielkim formacie, zeszyt po 50 fen. czyli 33 ct. z 4 obrazami kolorowemi, 740 illustracyami, rytemi na drzewie, i dwoma premiami, drukowanemi olejno (P. Jezus z dziatkami i Marya z P. Jezusem i św. Janem). Żywot M. Bożej O. Rohnera poprzedzony jest umieszczonemi na czele pochwałami i approbatami 20 biskupów Szwajcaryi, Niemiec i Austryi, a nadto przedmową, napisaną przez najprzew. ks. Edera, arcybiskupa solnogrodzkiego, również członka zakonu św. Benedykta. Obydwa rzeczone dzieła można obejrzeć i zapisywać sobie w księgarni pp. *Seyfartha* i *Czajkowskiego we Lwowie*.

4. *Zastanów się nad tem dobrze*, czyli rozmyślania o czterech rzeczach ostatecznych, przełożył z franc. J. W- ner. Częstochowa, nakł. i druk. W. Kohna&Oderfelda, 1877 str. 239.

5. *Skarb ukryty*, przez św. Leonarda a Porto Maurizio, z zak. Braci Mniejszych św. Franciszka z Assyżu. Kraków 1878, dr. Wł. Miłkowski, 8vo, str. 73, 40 ct. Skarbem ukrytym, do którego poznania i cenienia. Święty zacheca, jest Przenajśw. Ofiara Mszy św. Dziełko całe dzieli się na 3 części; w pierwszej mieści się krótka nauka o doskonałości, potrzebie i korzyściach mszy św.; w drugiej podany praktyczny sposób jej słuchania; w trzeciej przytoczone są zachęcające przykłady dla rozmaitych stanów.

6. *O sprawach Ducha św., działającego w duszy człowieka*, przez J. Em. Henryka Edwarda Manninga, kard., arcyb. westminsterskiego. Przekład z II wyd. ang. (przez ks. Henr. Kossowskiego). Warszawa 1877, druk Czerwińskiego i Sp. 1877, 8vo str. 474. Kard. Manning, przed 20 kilku laty jeszcze duchowny anglikańskiego Kościoła, a dzisiaj członek św. Kollegium i najwyższy dostojnik Kościoła katol. w Anglii, słynie, jak wiadomo, z uczoności. Jestto jeden z najgłębszych myślicieli katolickich i najzdolniejszych obrońców prawdy katol. Dzieło jego niniejsze, którego wzorowym przekładem obdarzył naszę literaturę przezacny tłómacz *Rozmyślań* ks. Chaignona, *Pamiętnika* ks. Gerarda, *Obrazków Kolosseum* i *Więźniów Mamertyńskich* ks. O'Reilly, jest dopełnieniem drugiego które dostojny autor wydał przed kilkunastu laty pod tytułem: *O doczesnem posłannictwie Ducha św.*, w którem w sposób dziwnie jasny i każdemu przystępny przedstawił sprawy Ducha św. żyjącego i działającego w Kościele Bożym, jako sprawcy i źródła niepożytej jego siły i trwałości, i nieomylnej jego powagi i prawdy. W obecnej zaś drugiej książce opisuje, jako dopełnienie swego przedmiotu, sprawy Ducha św., żyjącego i działającego w duszy człowieka, jako dawcy łaski i sprawcy usprawiedliwienia i poświęcenia. Całe to dzieło podzielone jest na 17 rozdziałów, w których autor traktuje o łasce, jako własnem dziele Ducha św., o zbawieniu przez łaskę, o cnotach wiary, nadziei i miłości, o chwale synostwa bożego, o siedmiu darach Ducha św. o ośmiu błogosławieństwach i o nabożeństwie do Ducha św. Książkę tę, owoc głębokiej nauki i pobożności, polecamy usilnie kapłanom do odczytania.

7. *Piekło, czy jest? czem jest? co czynić, aby się do niego nie dostać!* przez ks. biskupa L. G. de Ségur. Z franc. przełożył upoważniony przez autora ks. W M (aryański). Poznań 1878 T. Daszkiewicz, str. 128, 40 fen. Pisma ks. prałata Ségura, członka biskupiej kapituły w St. Denis pod Paryżem, znane są w całym świecie katolickim. Czcigodny prałat, lubo całkiem ciemny od lat wielu, rok rocznie zasila literaturę kościelną swemi dziełkami, które wiele dobrego zdziałały w Kościele, wielu nieumiejętnych pouczyły, wiele błędów i uprzedzeń rozproszyły. Przekładane one były na wszystkie niemal języki. I w naszym języku mamy kilkanaście dziełek ks. Ségura przełożonych. Książeczka *o piekle* jest ostatnią z ich rzędu. Powinna ona znaleźć miejsce w wszystkich biblioteczkach duchownych i parafialnych. Nowoczesna niewiara nie chce nic wiedzieć o piekle, a nawet niejeden z tych, co mienią się być chrześcianinami, nie chce czy nie umie zrozumieć nauki Kościoła o wieczności kar. Książeczka ks. Ségura tłómaczy w łatwy, potoczny, właściwy autorow sposób istotę i rzeczywistość kar piekielnych.

Metropolia Lwowska.

Dn. 29 kwietnia † ks. Józef Gałaniak, prob. w Horożance, jubilat, ur. 1796, ord. 1827; administr. parafii objął ks. Leopold Towtkiewicz, miejscowy wikaryusz.

Dyecezya Tarnowska.

Dnia 23 kwietnia † w Rajczy, po zaopatrzeniu śś. sakr. ks. prob. Wawrz. Homolka, radzca honor. konsystorza tarnow. ur. w Czechach w Prabszu, dyec. budziejow. ur. 1809 ord. 1834, inst. na Rajczę 1853. Admin. osieroconej parafii otrzymał senior miejscowych wikaryuszów: ks. Ign. Waszkiewicz. Przeniesieni: Ks. Józef Bielenin ze Spytkowic do Oświęcimia, ks. Ant. Klimek z Dąbrowy do Spytkowic; ks. Fran. Białkowski z Nowego Targu do Dąbrowy.

Dyecezya Krakowska.

Dnia 1 kwietnia instytuował się ks. Feliks Sędzikowski, prob. z Regulic, na beneficium w Jaworznie. Rozpisano konkurs na probostwo w Regulicach, kollacyi zgromadzenia PP. Franciszkanek u św. Andrzeja w Krakowie, z terminem do 30 maja; w Mogile, kollacyi biskupiej, z terminem do 31 maja, i w Czernichowie, kollacyi rządowej, z terminem do 30 czerwca.

Następujący kapłani z dyec. chełmskiej otrzymali posady duchowne w gr. kat. dyec. przemyskiej. *Ks. Bazyli Lebedyński*, b. prob. z Szychowic, a tutaj na ostatnich wikar. w Sokalu, jako admin. w Roz-

sochach pod Chyrowem; *ks. Jan Maciejewicz*, b. prob. z Lipska zamojskiego, na ostatku wikar. w Dzikowie, jako kapelan w Strzałkach pod Łopuszanką (dekanat starosamborski)

Instytucyą kanoniczną na gr. kat. kapelanią w Sorokach pod Gwoździcem otrzymał *ks. Jakób Szydłowski*, niegdyś prob. w Lipsku gub. sawałkskiej, dyec. chełmskiej. Podczas, gdy w gr. kat. dyec. przemyskiej pod opieką czcigodnego ks. biskupa Stupnickiego już przeszło 10 chełmskich wygnańców otrzymało beneficya, jestto w gr. kat. archidyecezyi lwowskiej w ogóle *drugi*, a od śmierci namiestnika hr. Gołuchowskiego *pierwszy* przykład kanonicznej instytucyi chełmskiego kapłana na gr. kat. beneficyum. Mamy nadzieję. że nie będzie ostatni. *Najprzew. ks. metropolita Sembratowicz* wyjeżdża na **kanoniczną wizytacyą** w niedzielę 5 maja do dekanatu skalskiego; rozpocznie od Szmańkowiec pod Czortkowem.

Do *Apostolstwa Najśw. Serca Jezusowego* przystąpiły w m. kwietniu parafie: W e n d r y n i D ę b o w i e c w dyec. wrocł. R o k i e t n i c a w dyec. przem. P i l z n o w dyec. tarnow. nadto s e m i n a r y u m d u c h o w n e w Przemyślu.

Na świętopietrze nadesłał ks. Leon Kałkowski zebranych w parafii bełzkiej 35 złr. z przeniesienia 168 złr. 32 ct. razem **203 złr. 32 centów.**

Nauczyciel domowy. Poszukuję **od 1 września** nauczyciela do dwóch chłopców w Kołomyji do IV normalnej klassy. Listy adresować należy: *ks. Puzyna*, Przemyśl, w seminar. duchow.

Na Miesiąc Maryi.

Uwielbienia Maryi przez św. Alfonsa Liguorego, Biskupa i Doktora Kościoła, przełożył O. Prokop, Kapucyn. Kraków 1877, 8vo str. 597. **1 złr. 50 ct.** Do nabycia **u PP. Felicyanek** *w Krakowie* i *we Lwowie*, tudzież we wszystkich innych domach tego zgromadzenia.

KWIATY KOŚCIELNE.

W Sassowie, koło Złoczowa, wyrabia zręczna i umyślnie w tym celu wyuczona we Lwowie biedna dziewczyna kaleka: **piękne sztuczne kwiaty kościelne,** mianowicie: *bukiety do świec*, para *od 30 ct. do 1 złr.* i wyżej; *bukiety stojące*, para *od 1 złr. 50 ct.* i wyżej: *wieńce*, *girlandy* do obrazów, monstrancyj i t. p. łokieć od 1 złr. i wyżej.

Sąsiednie zwłaszcza kościoły mogą zatem tanio i pięknie wykonane wspomnione rzeczy nabywać i zarazem dać pomoc *biednej kalece*. Zamówienia uprasza się przesyłać pod adresem: **Magdalena Ziembicka w Sassowie.** *Ks. J.*

Na exkursye katechetyczne zalecam:

Katechizm dla ludu, zawierający też historyą świętą, nabożeństwo całodzienne przy mszy św.; przy spowiedzi i komunii, jako też najpotrzebniejsze pieśni, 1 egz. 15 ct. *Rady i przestrogi* dla młodzieńców 1 egz. 5 ct. *Niezapominajki* dla dziewic 1 egz. 5 ct. Te dziełka rozsyłam także na późniejszą spłatę i dodaję do 20 egz. rabatu 2 ex. do każdych następnych 10 egz. po 2 egz. rabatu. *Obrazki do pierwszej komunii św.* z modlitwą i stosownemi postanowieniami, 1 egz. po 6 ct. bez rabatu. *Wszystko odsyłom własnym kosztem.*

Ks. Z. Gorazdowski
Admin. parafii N. P. Maryi Śnieżnej we Lwowie.

Wyszły już z druku nowe **Czytania majowe**, serya szósta na rok 1878. Zawierają one wykład „Salve Regina" (Witaj Królowa) i historyą objawień Najśw. Panny w Gietrzwałdzie, rozłożoną na każdy dzień miesiąca. Cena 1 egz., z przesyłką pod opaską 34 ct.; 12 egz. (bez przesyłki) 3 złr. 50 ct. Są też do nabycia dawniejsze serye, w podobny sposób ułożone. Cena jednego egz. którejkolwiek seryi 30 ct. Razem wszystkie serye (od 1 do 6 po 1 egz.) 1 złr. 50 ct. Zamówienia przyjmuje redakcya *Wiadomości Kościelnych.*

W niżej podpisanej drukarni wyszło dziełko:

Objawienia M. Bosklej w Gietrzwałdzie

dla ludu katolickiego opisane podług sprawozdań urzędowych, z drzeworytami i dodatkiem modlitw, 5 ark. w 8. Cena 50 fen. (30 ct.) Sprzedający otrzymają **wysoki rabat.**

Ze wszystkich broszur o Gietrzwałdzie jest niniejsze sprawozdanie jedyne, które na podstawie wszelkich urzędowych protokołów wypracowane zostało i pozwolenie najprzewielebniejszego księdza biskupa warmińskiego uzyskało. Książeczka więc ta jest **jedynem autentycznem zestawieniem** cudownych zdarzeń w Gietrzwałdzie i znajdzie z pewnością u całej polskiej ludności należne uznanie.

Nadto czysty dochód jest na cele dobroczynne przeznaczony. Zamówienia uprasza się jak najspiesznej przesłać do: **Drukarni Warmińskiej (J. C. Pohl) w Brunsberdze.** (Ermländische Druckerei, Braunsberg O/Pr.).

Wyszła w tej chwili z druku książka:

Czasy Nerona w XIX wieku

POD RZĄDEM MOSKIEWSKIM,

czyli ostatnie chwile unii w dyecezyi chełmskiej. Fakta zebrane przez kapłanów unickich i naocznych świadków, uzupełnił i wydał ks. J. P. B. 8vo str. VIII, 264 i CXXXVI, cena **2** złr. **25** ct.

Dzieło to, obejmujące $25^1/_2$ arkuszy druku w formacie *Kazalnicy Parafialnej*, podaje szczegółowy, najobszerniejszy, jaki dotąd istnieje, opis zniszczenia Unii św. w dyecezyi chełmskiej. **Zwracamy na nie uwagę szan. Duchowieństwa, osobliwie wschodniej Galicyi, gdzie nurtuje moskiewsko-schizmatycka propaganda. Rozpowszechnienie tego dzieła i faktów, na podstawie autentycznych dokumentów i naocznych świadectw w niem opowiedzianych, może posłużyć do otworzenia nieświadomym oczu na ohydne postępki barbarzyńskiego rządu, na rzecz którego chytrzy i kłamliwi pracują agitatorowie.**

We Lwowie do nabycia w księgarni *Seyfartha* i *Czajkowskiego* i w *Drukarni Ludowej.*

Wyszedł już z druku:

ZBIÓR MÓW I KAZAŃ PRZYGODNYCH
Najprzew. ks. Jana Chryzostoma Janiszewskiego,

Biskupa-Suffragana Poznańskiego,
8vo, str. VIII, 271 i VIII.

Dzieło powyższe mieści w sobie następujące mowy lub kazania:
1. na cześć *doktora Karola Marcinkowskiego* (o wytrwałości); 2. podczas nabożeństwa przy pierwszém zebraniu *Ligi Polskiej* (o wierze, nadziei i miłości, potrzebnych przy pracy około dobra publ.); 3 na cześć *ks. Antoniewicza* (co to jest zakon i zakonnik?); 4. na cześć *ks. biskupa Dąbrowskiego* (o wypełnianiu powszednich powinności); 5. na *Niepokalane Poczęcie N. Panny Maryi;* 6. na cześć *Mickiewicza* (o powołaniu gieniusza); 7. na cześć *jener. Chłapowskiej* (niewiasta chrześć. jako małżonka, matka i pani domu); 8. *na prymicyach* ks. W. M. (o wielkości i świętości kapłaństwa); 9. na cześć *hr. Ponińskiej* (o używaniu dóbr doczesnych); 10 na cześć *p. Mittelstaedtowej* (o cnotach potrzebnych niewieście w stanie małż.); 11. na cześć *ks. Ad. Czartoryskiego* (o miłości ojczyzny); 12. na cześć *ks. arcyb. Fijałkowskiego* (o posłannictwie społecznem Kościoła); 13. na *25letni jubileusz Towarz. Pomocy Naukowej* (zadanie nauki i umiejętności); 14. o męztwie chrześciańskiem; 15. na cześć *hr. Mielżyńskiego* (domowe cnoty zmarłego); 16. na cześć *p. Ad. Łączyńskiego* (wierny syn ojczyzny i Kościoła); 17. w czasie *sekundycyj* (żniwo wielkie, robotników mało, proścież tedy itd.); 18. o *bierzmowaniu*; 19. o *odpuście*; 20. przed *ślubem*.

Do nabycia w *Drukarni Ludowej*, i w *Redakcyi Wiadomości Kościelnych* we Lwowie, i we wszystkich księgarniach, za cenę **1 złr. 75 ct.** w Prusach **3 marki.**

J. Excell. Najprzew. ks. Arcypasterz raczył opatrzyć powyższe dzieło niniejszą wysoką swoją approbatą:
L. 855.

Kazania i mowy przygodne Najprzew. ks. Biskupa Janiszewskiego, tchnące duchem Bożym, i we wszystkiem zgodne z nauką Kościoła świętego, pozwalamy drukować, i polecamy je szczególnie kapłanom jako wzory wymowy kościelnej do naśladowania.

Od Ordynaryatu metrop. obrz. łać.
We Lwowie dnia 3 kwietnia 1878. ***Franciszek Ksawery***
Arcybiskup.

KSIĘGARNIA SEYFARTHA i CZAJKOWSKIEGO
otrzymała nowo-wyszłe dziełko pod tytułem:

SKARB UKRYTY

przez błog. Leonarda à Porto-Maurizio, Kraków 1878, cena **40** ct.

Na miesiąc Maj poleca:

Ks. Prokopa, Kapucyna: *Nowy miesiąc Maj*, z rozważaniem prawd wiary u stóp Maryi. Warszawa 70 ct.

Ks. Kożuchowskiego: *Nauki majowe* ku czci Niepokalanej Bogarodzicy. Warszawa 50 ct.

Loterya effektowa w Linzu. Donosimy tym szan. Konfratrom naszym, którzy wzięli losy na rzeczoną loteryą, że ciągnienie odłożone zostało na dzień 1 czerwca r. b.

Do nabycia w redakcyi:

Filotea czyli droga do pobożności św. Franc. Salezego, egz. nieoprawny 70 ct. oprawny w półskórek 1 złr.

Pamiątka pielgrzymki polskiej do Rzymu (X. O. H.) 30 ct.

Zasady mądrości księdza Salazara (rozważanie najważniejszych prawd) 55 ct.

Pamiętnik księdza Wygnańca (str. 204) 50 ct.

Druki metrykalne i na świadectwa po 50 ct. libra.

Z Drukarni Ludowej we Lwowie, pod zarządem Stanisława Baylego.